

altijd samen) maar de kleuren ook zijn feller, ongemengder dan tot nu toe. En dat is een werkelijke winst.

In de eerstvolgende jaren daarna — hij schildert dan motieven uit de Kempen of motieven, waartoe deze streek hem inspireerde en het is de aanvang van zijn meesterschap — lijden de schilderijen dan ook nog aan een tekort: de onmacht, zijn gevoelens, zijn indrukken met schilderkunstige middelen te kunnen omvatten. Het kan zijn — wij moeten wel aannemen, dat het zoo is — dat zijn gevoel wel echt is, ook al moest hij daar natuurlijk jaar na jaar steeds meer ingroeien, maar de uitbeelding dier ontroering schiet daarbij ten achter omdat hij als schilder nog niet in staat is een zoo groote innerlijke winst, een zoo met zijn geheele persoonlijkheid ondergaan van de begrippen: Aarde, Volk, Christus, tot uiting te brengen. En daarom zoekt hij naar mogelijkheden van kleur en licht. Steeds ongemengder borstelt hij de verven op het linnen, ruiger wordt zijn toets en nog meer van de uiterlijke vorm der dingen laat hij weg.

Hij gaat dan langzamerhand worden: de schilder van de Kempen, van het land daar en van de bewoners, waartusschen hij de Christusfiguur, zijn Christus, laat leven en handelen. Het religieuze blijft hem dus bij; het is een essentieel bestanddeel — dat is een ongelukkig woord want het religieuze is juist een der minst tastbare factoren, die vereischt zijn voor het tot stand komen van een kunstwerk, zoodra het dat wel wordt, is het gevoel onecht — van zijn kunst.

Hij wordt dan ook een eenzame. Dat bespeurt men in een lange reeks landschappen, alle opgebouwd op een welhaast vast lijkend schema: lage hutten met een paar boomen, een veld met een molen, een priëel of een put waarvan de wip zich scherp afteekent tegen den hemel. Men kan ze verlaten landschappen noemen ook al valt er meestal een mensch of een beest te bespeuren. Die schilderijen beelden de gedachten van iemand, die zich mensch voelt, onverbrekkelijk verbonden met de aarde onder de geweldige overkoepling van den hemel en die ondergaat de schoonheid van het onberoerde, het onaangetaste — is het daardoor ook niet, dat hij zoo simpel maar indringend kinderen schilderen kan? Ook dan echter nog wel is dat ondergaan van het verhevene vaak zoo groot, dat hij het uitbeelden er van steeds meer wil vervolmaken en het kan dan gebeuren, dat hij zijn doel voorbij raakt door het ontelbare malen overschilderen en met den borstel boetseeren in de verf. Maar dan ook komt hij meermalen, zooals in het maanlandschap en in de landschappen met den molen, op dat punt, waarop het schoone evenwicht tusschen ver- en uitbeelding is bereikt en zoo heeft hij ons een aantal schilderijen geschonken, die hem een plaats bezorgen tusschen de schilders, wier beteekenis een heel eind uitgaat boven een alleen temporeire verdienste.

Men ziet dan het werk van iemand, die schilderen moest, niet uit ijdelheid noch uit verkeerd begrepen noodzaak, maar uit een innerlijke overtuiging.